Nybro kommuns
kulturmiljöprogram

SKEDEBÄCKSHULT

Madesjö socken

Länsstyrelsen
Kalmar län

NYBRO
KOMMUN

KALMAR·LÄNS·MUSEUM

Kulturmiljöprogrammet omfattar 33 områden på olika platser i kommunen.

Länsstyrelsen i Kalmar län beviljade medel till arbetet och Kalmar läns museum anlitades för det praktiska genomförandet.

1. Skoga
2. Lindshult
3. Kråksmåla
4. Torshult, Torshultamåla
5. Uvafors
6. Alsterbro, Sandslätt
7. Rugstorp, Abbetorp
8. Bäckebo
9. Målerås
10. Gullaskruv bruksort
11. Barkeström
12. Hälleberga
13. Applaryd
14. Gullaskruv säteri
15. Orrefors
16. Flygsfors
17. Gadderås
18. Skedebäckshult
19. Flerohopp
20. Gunnabo
21. Duvetorp
22. Kristvallabrunn
23. Brånahult
24. Holmen, Göttorp
25. Nybro stad
26. Kopparfly
27. Örsjö
28. Ebbehult
29. Gårdsryd
30. S:t Sigfrid
31. Brändebo
32. Agebo
33. Alsjöholm

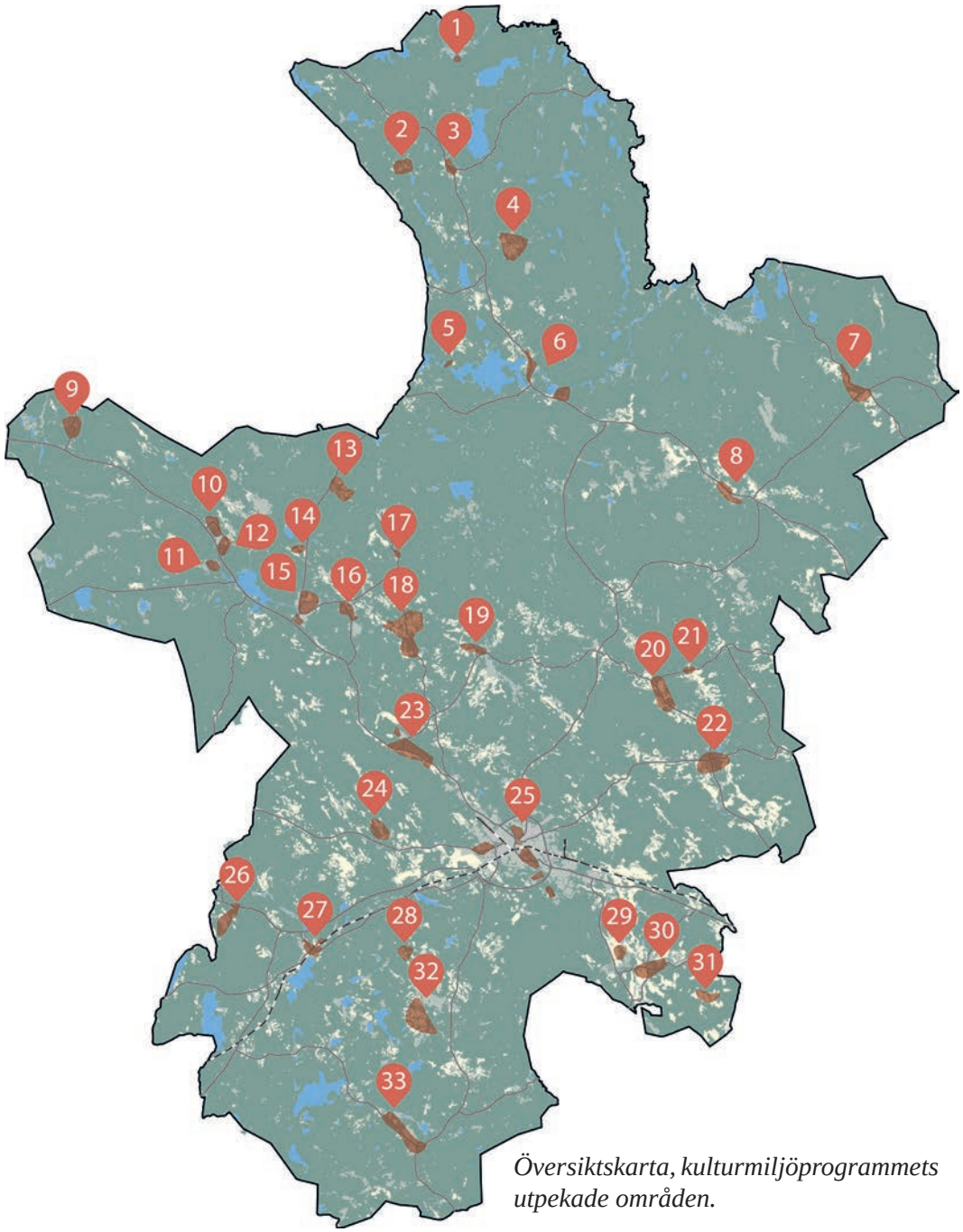

Översiktskarta, kulturmiljöprogrammets utpekade områden.

Läsanvisning

HUVUDOMRÅDE

Här lär du först känna kulturmiljön. Huvudområdet är ett större område som ger en övergripande kunskap om kulturmiljöns landskapliga förutsättningar och bredare historiska utveckling.

KÄRNOMRÅDE

Här får du en djupare beskrivning av områdets värden. Kärnområdet har särskilt höga kulturhistoriska värden, med koncentrationer av kulturhistoriskt värdefulla byggnader, fornlämningar och/eller landskapsobjekt.

HISTORIK

Här hittar du berättelser om människor och andra viktiga företeelser som präglat kulturmiljön. En förklaring till varför de höga kulturhistoriska värdena finns på platsen.

I FRAMTIDEN

Här ges förslag på förhållningssätt inför framtiden för hur kulturmiljön ska bevaras och utvecklas.

I texten finns siffror inom parentes (1), de hjälper dig att hitta rätt i kartorna för huvud- och kärnområdet.

Bilder är tagna av Kalmar läns museum där inget annat anges.
Text: Susann Johannisson, Kalmar läns museum
Arkeologi: Helena Victor, Kalmar läns museum
Layout: Nybro kommun
Senaste revidering: 2024-12-12

Kulturmiljöerna i Nybro kommun är levande miljöer under ständig förändring. Därför finns det risk att utskriven eller tryckt kopia av kulturmiljöprogrammet inte är den senast uppdaterade versionen. På nybro.se finns den senaste versionen digitalt.

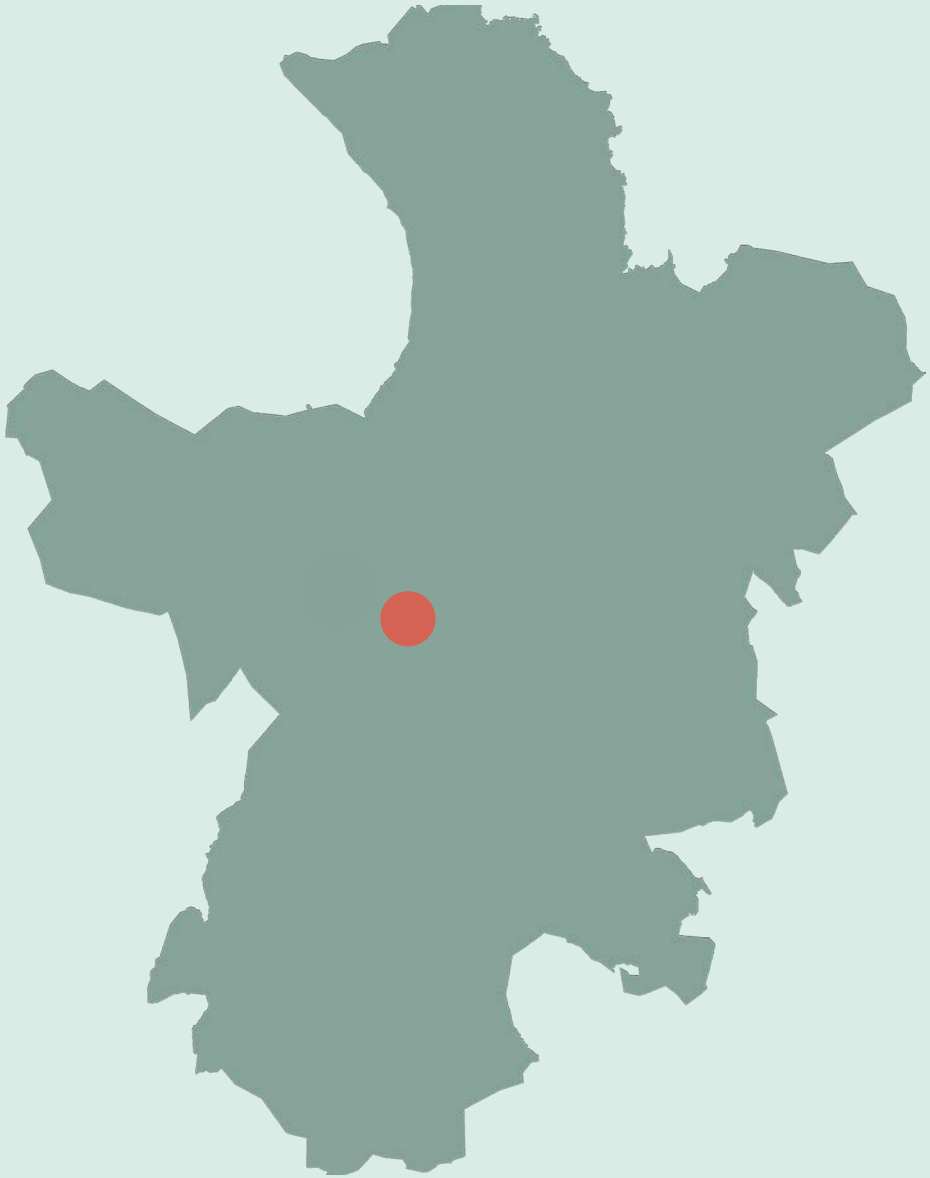

Skedebäckshult är en av kommunens största byar. Tillsammans med Flemmingeland ligger området i skogsbygden mellan de båda tidigare järnbruks/glasbruksorterna Orrefors och Flerohopp. Genom byn rinner tre vattendrag: Ljungbyån, Skedebäcken och Sågbäcken. Skedebäckshult-Flemmingeland berörs av två områden som är utpekade i naturvårdsplanen; Flögstorp (Klass I, 50 hektar) med värden inom natur, botanik och kultur och Skedebäckshult/ Smedstorp (Klass I, 190 hektar) med värden inom natur, landskap, botanik och kultur.

Landsbygdsväg vid Flygsfors samt vägen från Kyrkslätt till Sigisslaryd är utpekade som kulturhistoriskt värdefulla vägar.

Huvudområde

Huvudområdet är ett större område som ger en övergripande kunskap om kulturmiljöns landskapliga förutsättningar och bredare historiska utveckling.

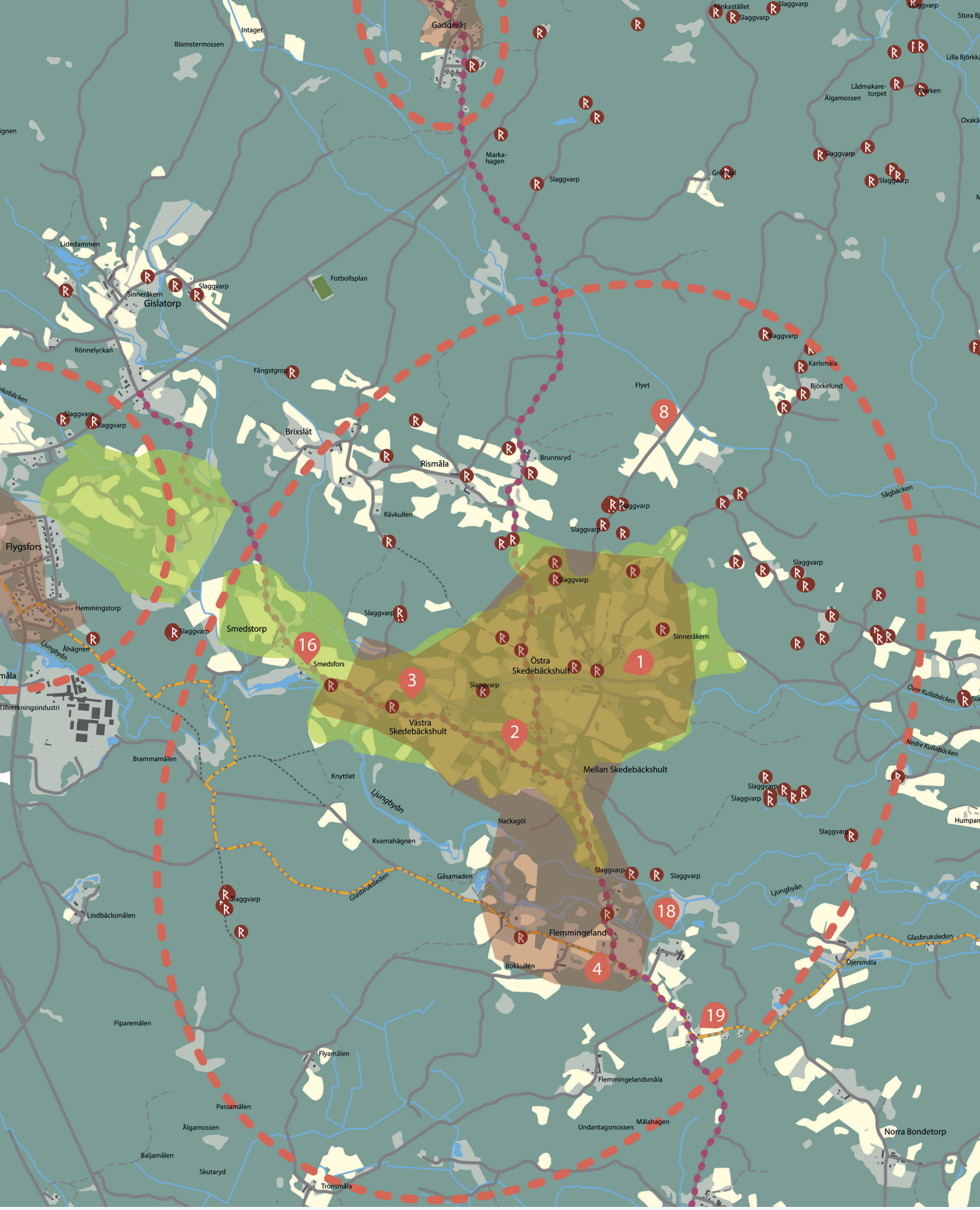

1 Östra Skedebäckshult
2 Mellan-Skedebäckshult
3 Västra Skedebäckshult
4 Flemmingelands kapell
8 madhus, ängslada
16 Smedsfors kvarn, damm
18 äldre kvarn/såg-plats
19 Småhusbebyggelse
Huvudområde
Kärnområde
Riksintresse naturvård
Värdefulla vägar och vägmiljöer
Vandringsled
Fornminne

Beskrivning av huvudområdet

Skedebäckshult är en av kommunens största byar. Byn är indelad i tre delar sedan tidigt 1700-tal: Östra (1), Mellan (2) och Västra (3). Söder om Skedebäckshult ligger Flemmingelands by och kapell (4). Förutom den typiska jordbruksbebyggelsen och torp- och backstugebebyggelsen finns ännu bevarade hus och platser som visar på flera tidigare mötesplatser: två affärer (11), skola (14), missionshus (15), kvarnplatser[1] (16 och 18) och Flemmingelands kapell (4). Genom dessa offentliga eller semioffentliga institutioner och mötesplatser har de två byarna berört fler människor under bondesamhällets epok än en vanlig by. Eftersom många människor rört sig på dessa vägar, på väg till kvarnen, kapellet eller skolan, har vägarna i området särskilt stor betydelse. De är dessutom i hög grad bevarade, med ålderdomliga vägsträckningar. Kyrkåkern är exempel på en plats som inte har någon bebyggelse, men som ändå hade stor betydelse under bondesamhällets era. Här samlades människor från olika håll för att gemensamt gå eller åka hästskjuts till kyrkan i Madesjö, en mil från Skedebäckshult, innan kapellet byggdes i början av 1930-talet. Vägskälet i Flemmingeland användes för vägskälsdans.

Ljungbyån är närvarande i området. De båda gamla kvarnplatserna precis öster (18) och väster (16) om byn och broläget (17) norr om kapellet är tydliga bevis för vattenkraftens betydelse. Kvarnen i Smedsfors (16) är en stor tidstypisk träbyggnad. Till denna kvarnmiljö hört också dammbyggnaden och en mjölnarbostad.

1 Smedsfors kvarn ligger precis utanför bygränsen.Det gör även den kvarnplats som ligger öster om Flemmingelands kapell. Denna kvarn (en stor byggnad med bostadsdel) brann på slutet av 1800-talet. Efter branden uppfördes en sågverksbyggnad på samma plats, med måtten 13x5 meter. 1998 stod den ännu kvar i dåligt skick, med inredning som trähjul och sågbänk samt en bit av axeln till kvarnhjulet. Här har även funnits en spånhyvel. Information från Filip Karlssons inventering, uppgiftslämnare Arne Karlsson. På platsen fanns också handelsträdgård med stora fruktodlingar och växthus från 1940-talet. Gården ligger i grannbyn.

Enligt Riksantikvarieämbetes fornminnesregister (Fornsök) finns ett stort antal lämningar efter tidig järnframställning i skogsbygden. Flera exempel finns i skogen i norra delen av byn där många slaggvarpar visar att skogarna tidigt användes för lågteknisk järnframställning. Förutom slaggvarpar finns lämningar efter kolning och rostning. Det finns också exempel på lämningar som inte registrerats i fornminnesregistret, men som bör betraktas som framtida fornlämningar, till exempel en skvaltkvarnlämning. I skogarna runt byn finns också minst ett 20-tal lämningar efter torp- eller backstugebebyggelse. Dessa kan troligen i viss mån kopplas till Glasrikets historia eftersom många glasarbetare i ett tidigt skede själv fick skaffa bostad i omlandet kring de tre glasbruksorterna Flerohopp, Flygsfors och Gadderås. Kapellet i Flemmingeland är också exempel på att glasbruken i området kunde vara den bidragande orsaken till att kapellet byggdes här. Småhusbebyggelse (lägenhetsbebyggelse eller torp) finns också utmed vägarna i området, till exempel söder om kapellet (19).

Utmed de gamla slingrande vägarna i området finns flera exempel på bevarad småhusbebyggelse.

Gamla vägar och svagt kuperat landskap kännetecknar området.

Kapellet i Flemmingeland (4) har tydlig kontakt med de gamla vägarna, där det placerades intill ett gammalt vägskäl.

I området slingrar sig vägarna fram i de gamla sträckningarna. Bilden visar också ett exempel på en liten uppodlad, stenmursomgärdad åker samt den stora kraftledningen som går genom byn.

Kärnområde

Kärnområdet har särskilt höga kulturhistoriska värden, med koncentrationer av kulturhistoriskt värdefulla byggnader, fornlämningar och/eller landskapsobjekt.

Kulturvärden inom kärnområdet

Skedebäckshult har ett kulturhistoriskt värde som exempel på en by som haft betydelse för många fler människor än de som bodde i byn. Flera exempel finns bevarade på platser och bebyggelse som varit mötesplatser, som skola, missionshus, affärer, kvarnplatser och Flemmingelands kapell. De äldre vägsträckningarna bidrar till upplevelsen av miljön inom kärnområdet. I området finns också till stora delar bevarad traditionell jordbruksbebyggelse samt ett traditionellt småländskt odlingslandskap. Området har historiskt djup genom många lämningar efter tidig järnframställning. Än idag finns i området också många små torp- och backstugor, samt lämningar efter sådana, där bland annat glasarbetare bodde. På så sätt har området en viss koppling till glasbruksnäringen i trakten.

Vatten

Skog

Järn

Möten

Glas

Bondens landskap

Symbolerna hänvisar till den kulturmiljöprofil som togs fram för Nybro kommun 2019.
Inom kärnområdet finns exempel på kulturmiljöer ur kategorierna vatten, skog, järn, möten, glas och bondens landskap.

Rävkullen
Slaggvarp
Slaggvarp
Slaggvarp
Slaggvarp
Slaggvarp
Sinneråkern
Smedsfors
Östra
Skedebäckshult
Slaggvarp
Västra
Skedebäckshult
Knyttlet
Ljungbyån
Mellan Skedebäckshult
Nackagöl
Kvarnahägnen
Gåsamaden
Glasbruksleden
Slaggvarp
Slaggvarp
Flemmingeland
Bokkullen
7
6
5
9
10
15
12
14
11
13
17
Numrering av objekt
Kärnområde
Riksintresse naturvård
Värdefulla vägar och vägmiljöer
Vandringsled
Fornminne
N

4 Flemmingelands kapell

5 gamla byläget Östra Skedebäckshult

6 utskiftad gård Östra Skedebäckshult

7 hembygdspark

9 gård Östra Skedebäckshult

10 äldre kvarnplats

11 två tidigare speceriaffärer Mellan-Skedebäckshult

12 äldre bykärna Mellan-Skedebäckshult

13 gård Mellan-Skedebäckshult

14 fd skolhus

15 fd missionshus

17 äldre broläge, stenvalvsbro

Östra Skedebäckshult

Mitt i Östra Skedebäckshults finns två gårdar kvar i det gamla byläget[2](5). Ett bevarat undantagshus/brygghus på den ena gården förefaller vara Östra Skedebäckshults äldsta hus som ligger kvar på ursprunglig plats. Bostadshusen här har förändrats genom ombyggnad eller nybyggnad efter brand. De två ladugårdarna är dels från tidigt 1900-tal dels från 1950-talet. I denna miljö finns också andra delar med kulturhistoriska värden, som en allé, stenmurar, gärdesgårdar, fruktträdgård, syrenhäck, stenstolpar och grindar. Trädgårdarna är viktiga delar av denna kulturmiljö. Norr om gårdarna breder ett vackert och brukat odlingslandskap ut sig med åkrar, ängar, stenmurar och äldre brukningsvägar.

I västra delen av Östra Skedebäckshults finns en gård som representerar de gårdar som flyttades som en konsekvens av skiftesreformen på 1840-talet (6). Gården flyttades eller nybyggdes i detta läge efter laga skifte 1849. Gårdens hus tillhör idag den mest välbevarade gårdsmiljön i Östra Skedbäckshult. Särskilt ett av bostadshusen är välbevarat och ålderdomligt. Detta används som hembygdsmuseum[3]. På samma gård finns ett bostadshus från 1870-talet, samtida med den stora ladugården. På samma fastighet finns en bevarad ängslada (8) och en hembygdspark (7), med flyttade och uppbyggda, rekonstruerade hus. Parken byggdes på 1980-talet. Ängsladan ligger vid utdikade mossodlingar, tidstypiska från perioden sent 1800-tal-tidigt 1900-tal. Markerna brukas än idag. Ängsladan förstärker miljön och förståelsen av mossodlingen.

---

2 Gårdarna är utmärkta på kartor på 1840-talet, men är troligen mycket äldre än så.

3 Gården ägdes och drevs länge av hembygdsvännerna, bröderna Erik och Olle Madeland. Huset är inrett som hembygdsmuseun sedan 1950-talet.

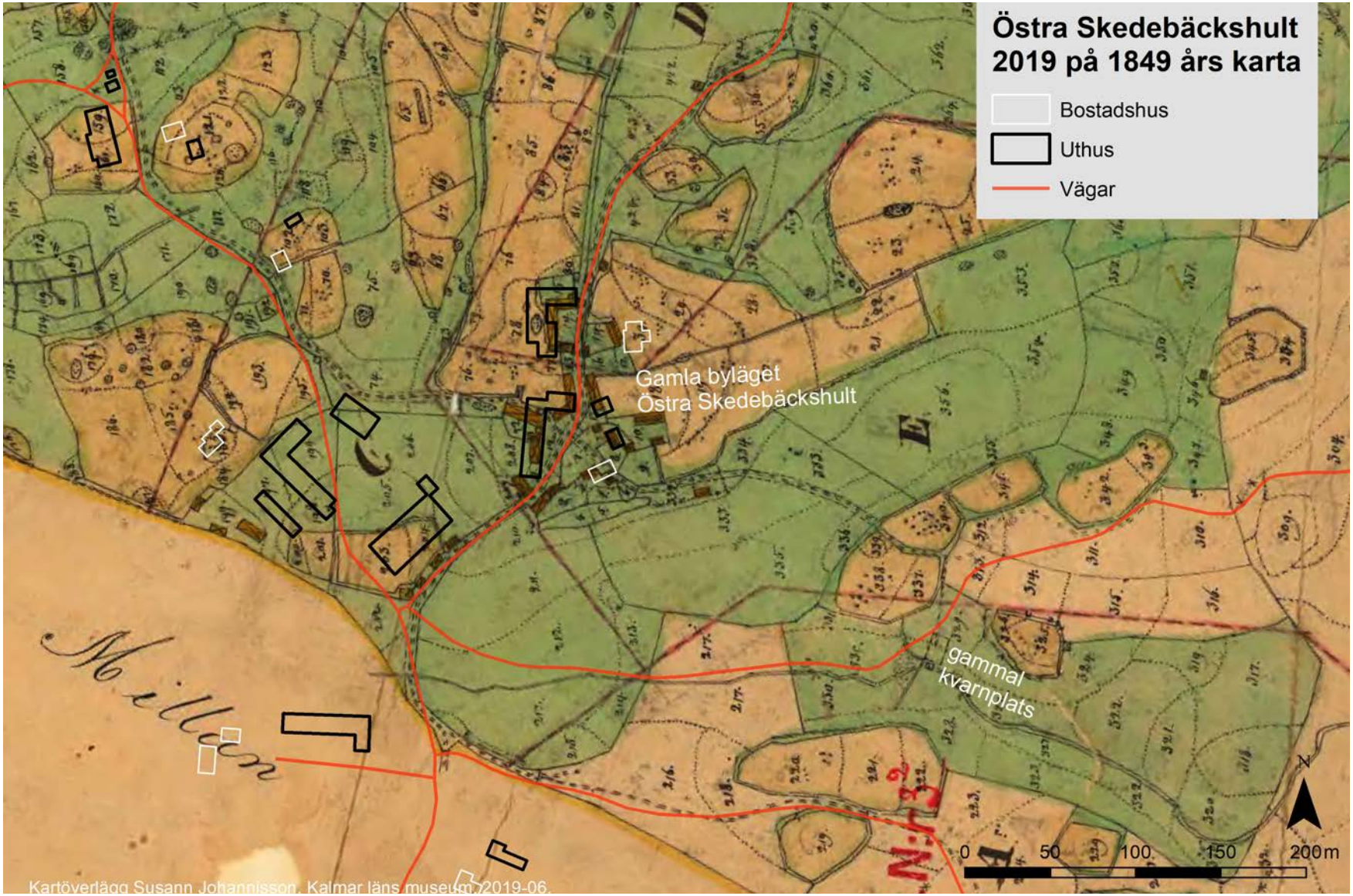

De två gårdarna i Östra Skedebäckshult ligger kvar i samma läge som på 1840-talet, även om husen bytts ut. Bara undantagshuset/brygghuset på den södra gården förefaller vara äldre än 1849. Kartan visar också en liten tomt som ägdes gemensamt av bönderna i byn, där den gemensamma kvarnen låg. Kartan visar hur de gamla slingrande vägarna är desamma idag som för 170 år sedan. Troligen är de äldre än så.

Kartan visar dagens vägar (röda), bostadshus (vita) och ekonomibyggnader (svarta) på en karta från tiden kring 1940. De flesta hus är samma då som idag.

Östra Skedebäckshult äldsta byggnad, på ursprunglig plats, är detta undantagshus/brygghus på en av de två gårdarna i gamla byläget (5). Bostadshuset är nybyggt i ny stil efter att den gamla mangårdsbyggnaden brunnit.

Ladugården i skiftesverk från tidigt 1900-tal.

Den andra gården på det gamla byläget, med ladugård tidstypisk för 1950-talet.

Odlingslandskapet med brukade gamla åkrar och vägar.

Delar av en gammal allé leder in mot det gamla byläget. Här finns också stenmurar, gärdesgårdar, hamlade träd, fruktträd och syrener som tillhör det kulturhistoriskt värdefulla arvet.

En av de gårdar (6) i Östra Skedebäckshult som skiftades ut till nytt läge vid laga skifte på 1840-talet. Bostadshuset flyttades hit då. Förmodligen är det byns äldsta hus. Det används som hembygdsmuseum sedan 1950-talet. Delar av ladugården är från 1870-talet.

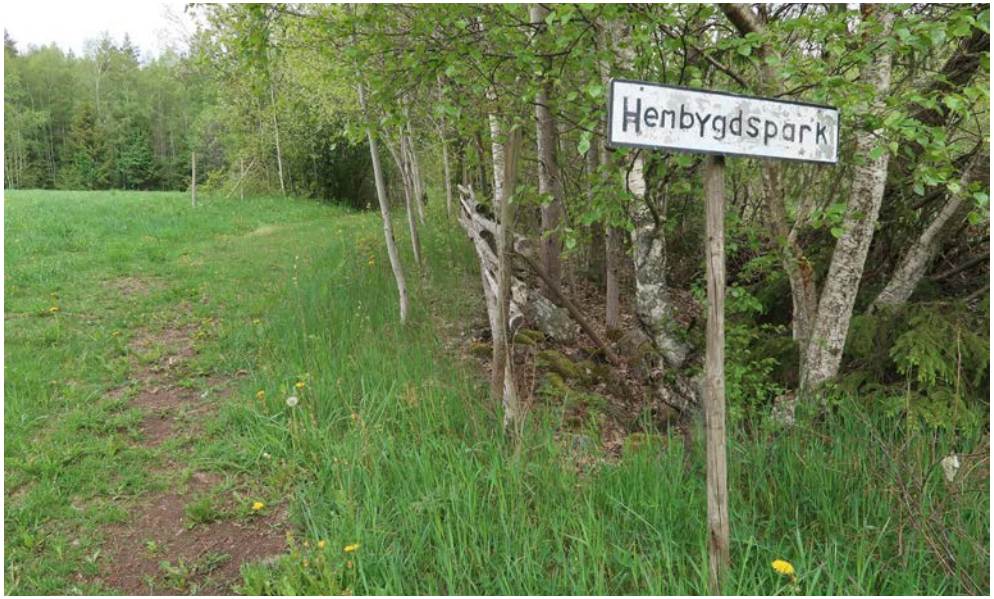

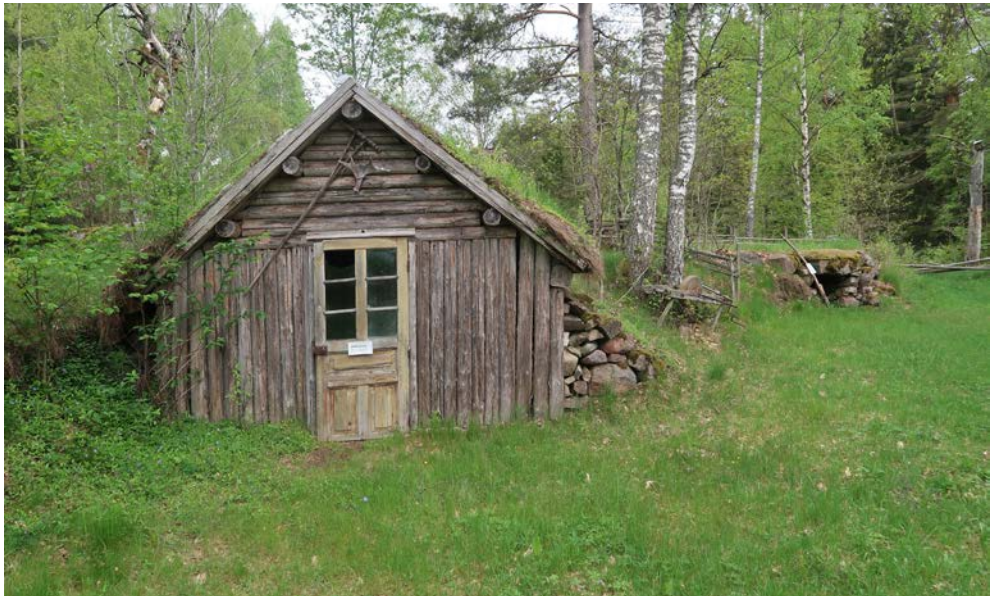

Hembygdsparken med flyttade eller rekonstruerade byggnader och anläggningar.

Ångslada (8).

Mitt i Östra Skedebäckshult finns också en gård (9) där jordbruk bedrivs aktivt än idag. Dess bebyggelse består främst av byggnader som präglas av 1900-talets andra hälft samt moderna jordbruksbyggnader. Detta gör byn levande och aktiv med ett brukat äldre odlingslandskap. Flera åkrar är för skogsbygden ganska stora och stenbefriade. Många är omgärdade av stengärdesgårdar. Gamla vägar och gamla brukningsvägar finns kvar.

I Östra Skedebäckshult finns också en tidigare kvarnplats (10), som enligt kartan var gemensamt ägd, på en liten samfälld mark vid den lilla Skedebäcken. Ett par miljöer med småhusbebyggelse finns också med delvis äldre byggnader. De kan ha varit torp eller backstugor eller frånstyckade fastigheter med så kallad lägenhetsbyggelse.

Mitt i byn ligger en gård i drift.

Mellan-Skedebäckshult

I Mellan-Skedebäckshult finns två byggnader som har varit speceriaffärer (11). Den äldre, som ska vara flyttad hit, är mycket välbevarad och har en dörr som är karaktäristisk i trakten, med särskilt utsmyckad portal. Till gamla affären hör också uthus/magasin och utedass. Den yngre affären har byggts om och har idag karaktären av villa. Affärerna ligger typiskt vid i en vägkorsning. Norr om affärerna finns ett välbevarat litet ställe, med stuga och liten äldre ladugård. Miljön upplevs som en ”torpmiljö”, men är egentligen exempel på en så kallad lägenhetsbebyggelse, på frånstyckad tomt, från perioden kring sekelskiftet 1900.
I den gamla bykärnan (12) ligger än idag två gårdar. På den ena gården finns en bevarad parstuga, från perioden andra hälften av 1800-talet. Tillhörande ekonomibyggnad är troligen del av en äldre ladugård. Den andra gården har ett yngre bostadshus, från 1930-talet, och ladugård från cirka 1950. Vid en vägkorsning i Mellan-Skedebäckshult finns ytterligare en gård (13) med bostadshus från tidigt 1900-tal, ladugård från 1940-talet och ett par äldre uthus, varav en äldre mindre ladugård från 1870-talet.

TORP OCH SMÅHUSBEBYGGELSE
Ordet småhus används ibland för att beskriva olika små bostadshus på landsbygden som inte är bondgårdar eller villor. Småhusbebyggelsen uppstod främst under slutet av 1800-talet. Småhusen var ofta bostad och verkstad för olika hantverkare, "undantagshus" eller bostad till skaran "mindre bemedlade", det vill säga fattiga, gamla och sjuka. Ofta ligger småhusbebyggelsen utmed ett äldre vägnät.

Den riktiga benämningen för små bostadshus på frånstyckade (friköpta) tomter är "lägenhetsbebyggelse". Karaktäristiskt är tomternas struktur med grusgångar, uthus och oftast fruktträdgård, blomrabatter och trädgårdsland. Tomten omgärdas av staket, häck eller stenmur med en särskilt utsmyckad grind.
Till "småhus" hör också kategorin "backstugor", som låg på ofri grund, alltså att ägaren av backstugan inte ägde marken som stugan stod på.

Lägenhetsbebyggelsen och "torp" är inte samma sak i juridisk mening. "Torp" kan se ut som andra småhus, men de som bodde i torp hade ett strikt kontrakt med ägaren av marken. Torparen skulle som betalning för hus och tomt årligen arbeta ett visst antal dagsverken på gården. Om kontraktet inte uppfylldes tvingandes torparen flytta. Systemet med torpare avskaffades inte förrän år 1943 i Sverige.

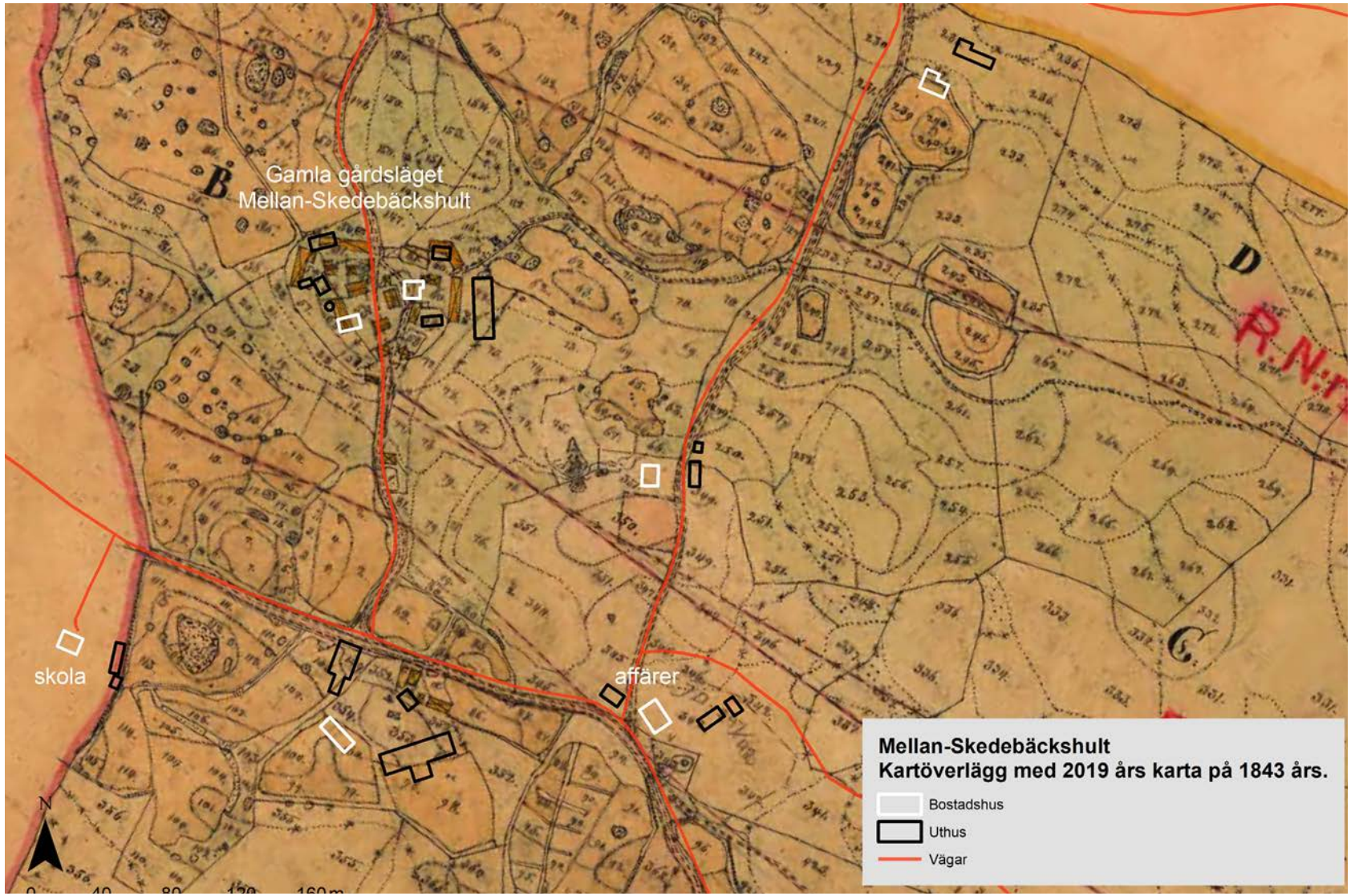

De tre gårdarna i Mellan-Skedebäckshult ligger alla kvar på samma läge som på 1840-talet, även om husen bytts ut. Korsningen med affärerna och ett par torpställen är tillkomna i slutet av 1800-talet. Kartan visar hur de gamla slingrande vägarna är desamma idag som för 170 år sedan. Troligen är de äldre än så.

Stenbefriade åkrar som betas och håller landskapet öppet.

Den säregna dörren med sina handskurna mönster tillhör den äldre speceriaffären.

Äldre och nyare affären vid vägkorsning mitt i byn.

Gård och landskap i Mellan-Skedebäckshult. Ladugård tidstypisk från tiden kring 1950, genom sin skala och gjutna bottenvåning.

En av gårdarna i Mellan-Skedebäckshult

Ett exempel på ett torpställe, med bevarad ålderdomlig torparladugård.

En av de två gårdar som ligger kvar på Mellan-Skedebäckshult gamla byläge. Bostadshuset är en ganska välbevarad parstuga, med tegeltak och skorsten. Uthuset kan vara en del av en äldre ladugård/loge.

Den andra gården som ligger kvar i gamla byläget i Mellan-Skedebäckshult. Bostadshus från 1930-talet, senare ombyggt, och ladugård från ca 1950.

Västra Skedebäckshult

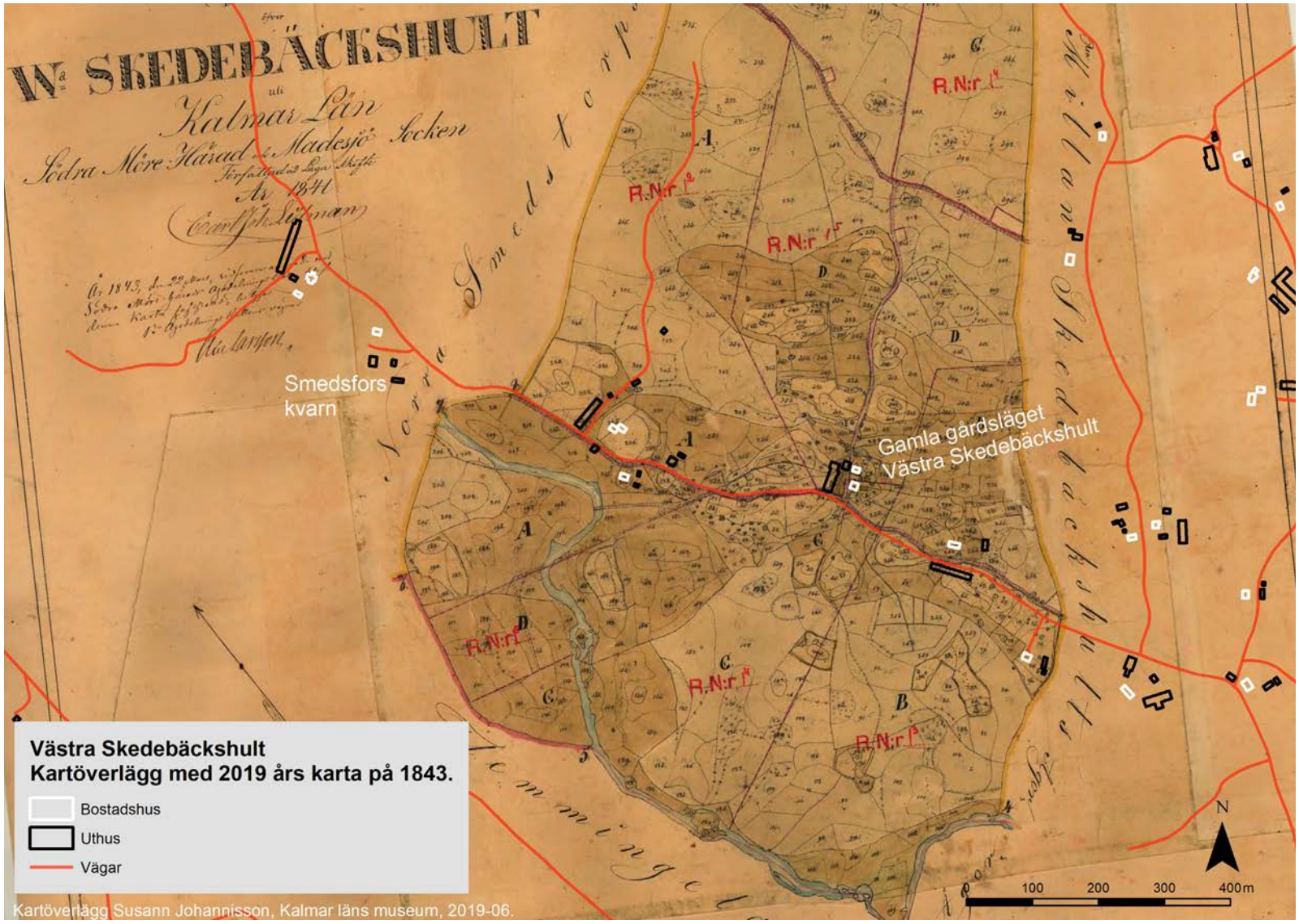

Före skiftet förefaller bara en gård ha funnits i Västra Skedebäckshult. Övriga gårdar som finns idag flyttades ut i samband med laga skifte, och placerades som ett pärlband utmed vägen. Kartan visar hur de gamla slingrande vägarna är desamma idag som för 170 år sedan. Troligen är de äldre än så.

Utmed vägen västerut ligger skolhuset (14), med tillhörande uthus, samt missionshuset (15). Skolhuset har formen av 1920-taslvilla. En karaktäristisk uthuslänga med utedass hör till miljön. Missionshuset är särpräglat med höga fönster med rundad överdel och ljusmålad träfasad. Utmed samma väg finns flera gårdar spridda med jämna mellanrum, med i stort sätt välbevarad bebyggelse, med äldre mangårdsbyggnader, undantagshus, trädgårdar, ladugårdar/logar och olika typer av ekonomibyggnader. Majoriteten av husen har faluröd träpanel. Ladugårdarna är typiska skiftesverksladugårdar från perioden 1870–1920. Gårdarna som ligger utspridda, omgärdade av den egna jordbruksmarken, är typiska exempel på utskiftade gårdar. Dessa lägen tillkom här efter laga skiftet på 1840-talet.

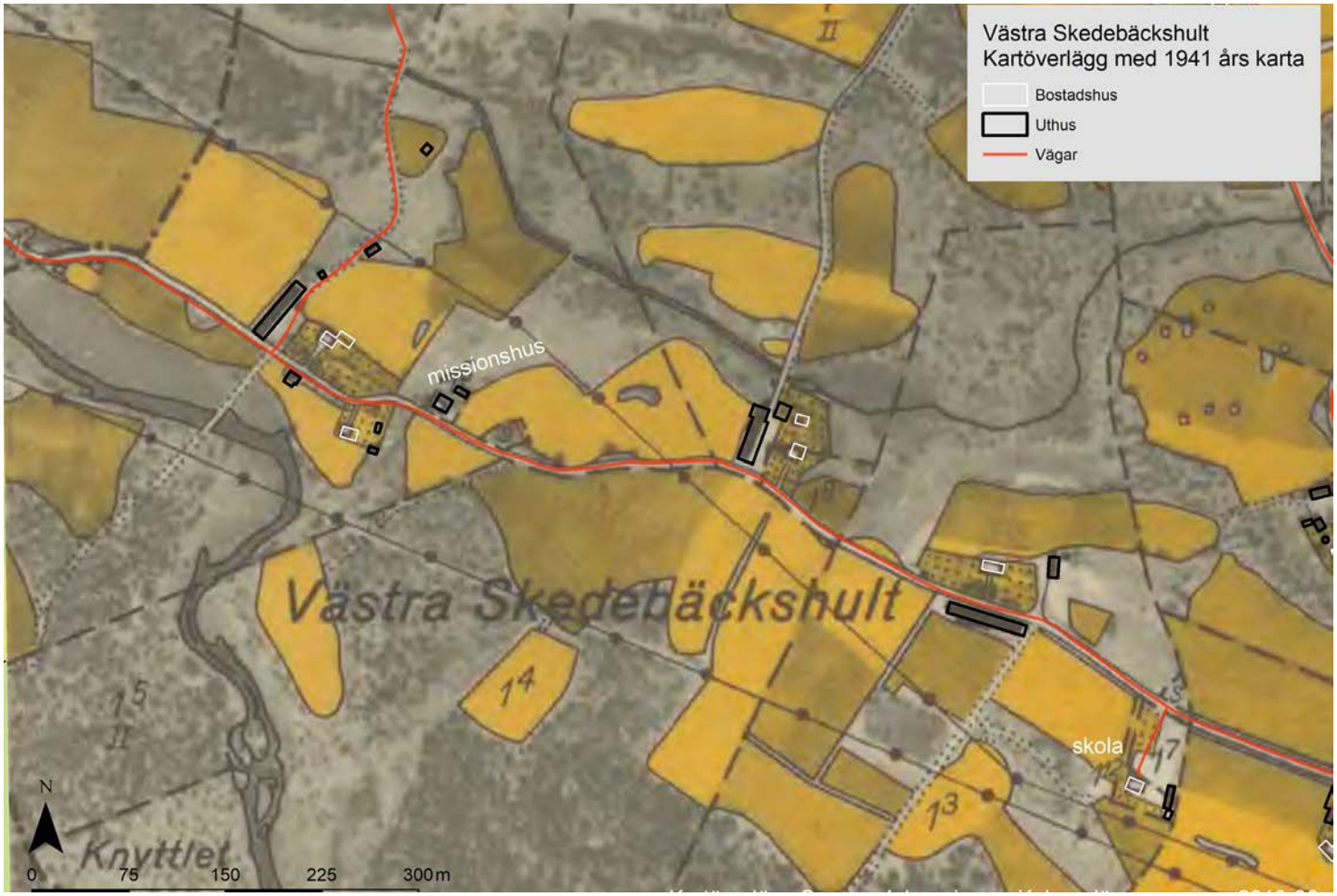

Kartan visar dagens vägar (röda), bostadshus (vita) och ekonomibyggnader (svarta) på en karta från tiden kring 1940. De flesta hus är samma då som idag.

Skolan, byggd i slutet av 1920-talet.

Missionshuset (15).

Odlingslandskapet med för skogsbygden ganska stora, stenröjda, åkrar, stenmurar, hamlade träd samt gårdar utmed den gamla vägsträckningen genom västra delen av byn.

En av byns gårdar, som ligger utmed vägen. Trädgården är avskild mot fägården och vägen med staket av trä och stenstolpar. Grindarna är viktiga i kulturmiljöer av denna typ.

En traditionell stenkällare med valvslaget tak.

Traditionell ladugård byggd i skiftesverk, troligen cirka 1915.

Ett undantagshus vid en av gårdarna utmed vägen. Hamlade askar och trästaket mellan stenstolpar runt trädgårdarna.

Precis utanför bygränsen ligger Smedsfors kvarn, med tillhörande mjölnarbostad.

Intill Smedstorps kvarn ligger den välbevarade gården Norra Smedstorp. Gården är en traditionell gård med boningshuset stomme från tiden kring 1800, undantagshus/brygghus och stor ladugård, byggd i skiftesverk på 1920-talet.

Flemmingeland

Flemmingeland präglas av det högresta kyrkliknade kapellet (4). Det ligger på en höjd och syns långväga i landskapet. Tomten är omgärdad med stor stenmur i jämnt huggna granitblock. Till miljön hör också en klockstapel i trä. Kapellet ritades av kalmararkitekten J Fred Olsson. Det byggdes i början av 1930-talet men har tydlig karaktär av 1920-talsstil, med symmetri, smårutiga fönster, granitsockel och ljus putsad fasad. Taket är täckt av skiffer och mörkt och högrest. En direkt bidragande orsak till att kapellet byggdes var den växande befolkningen på glasbruksorterna i området under 1920-talet. Glasbrukens betydelse och påverkan på området var alltså stor. Kyrkkaraktären förstärks genom en klockstapel i trä och den höga gråstensmuren som omgärdar tomten. Denna slingrar sig genom landskapet, som är svagt kuperat här. Vägkorsningen utanför kapellet ska ha varit en mötesplats i bondesamhället, då det använts till vägskälsdans.

Vägen passerar också ett gammalt broläge (17) över Ljungbyån, med en stenvalvsbro med tre valv. I ån nedströms bron finns bland annat en stensatt vall i vattnet, som tidigare troligen var en verkskanal eller dammarm, som ledde vattnet till eller från någon anläggning eller vattenhjul. Norr om bron finns en välbevarad gårdsmiljö med traditionell parstuga och ladugård. Detta hus användes tidigare som lanthandel. Det finns också uppgifter om att här tidigare fanns en garvaregård.

Väster om kapellet finns dels en gård på det gamla byläget, dels ett exempel på en utskiftad gård. De båda gårdarna har traditionella hus, med tillhörande trädgårdar, och ladugårdar i skiftesverk.

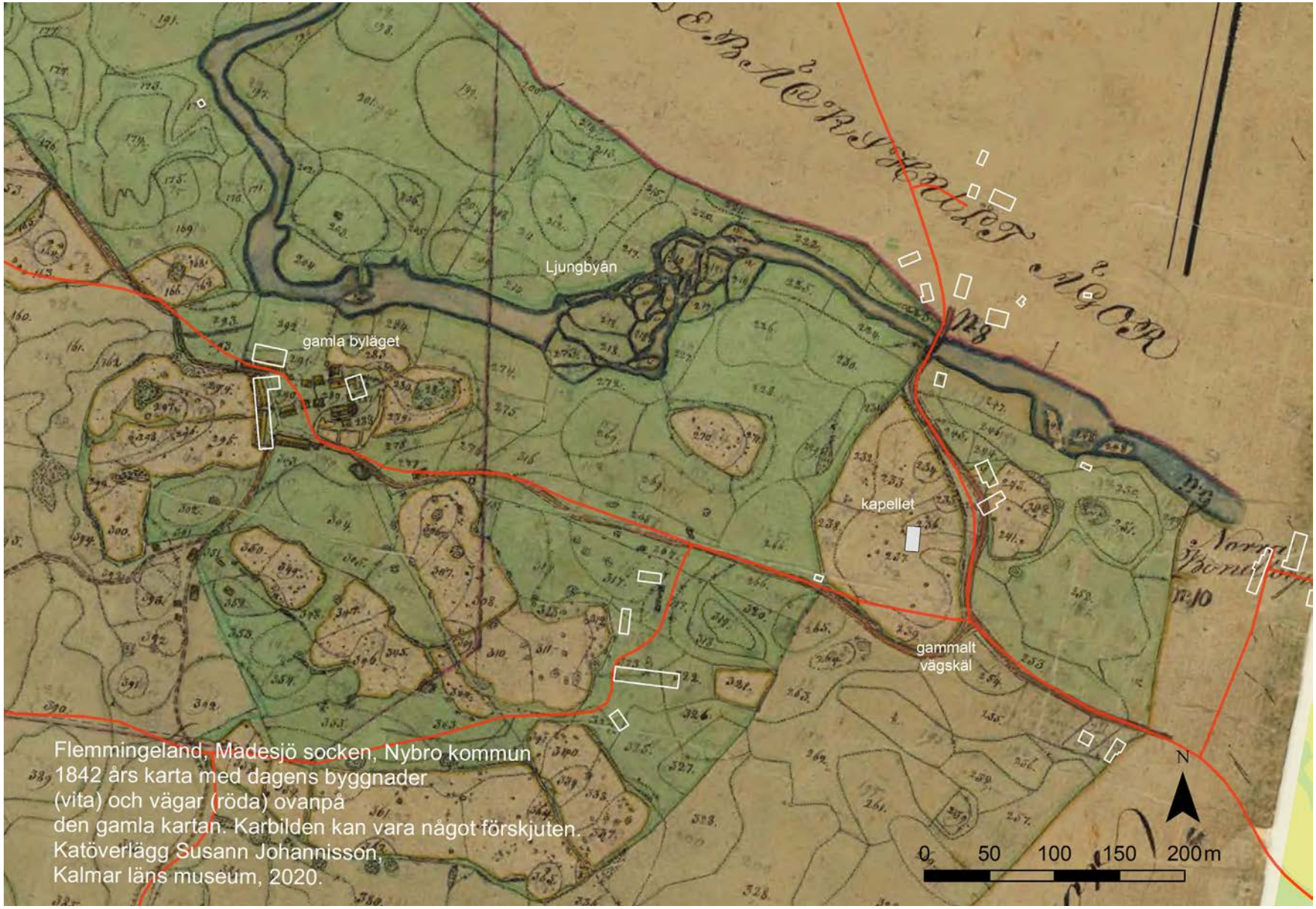

Ur karta från 1842, med dagens byggnader (vita) och vägar (röda) ovanpå den gamla kartan. Det gamla byläget i Flemmingelands by, två gårdar, är bebyggt än idag. Ljungbyåns närvaro genom byn är tydlig. Kartan visar också hur de gamla slingrande vägarna i stort sett är desamma idag som för 170 år sedan. Där kyrkan senare byggdes var redan en liten mötesplats i vägskälet. Karta lantmäteriets historiska kartor.

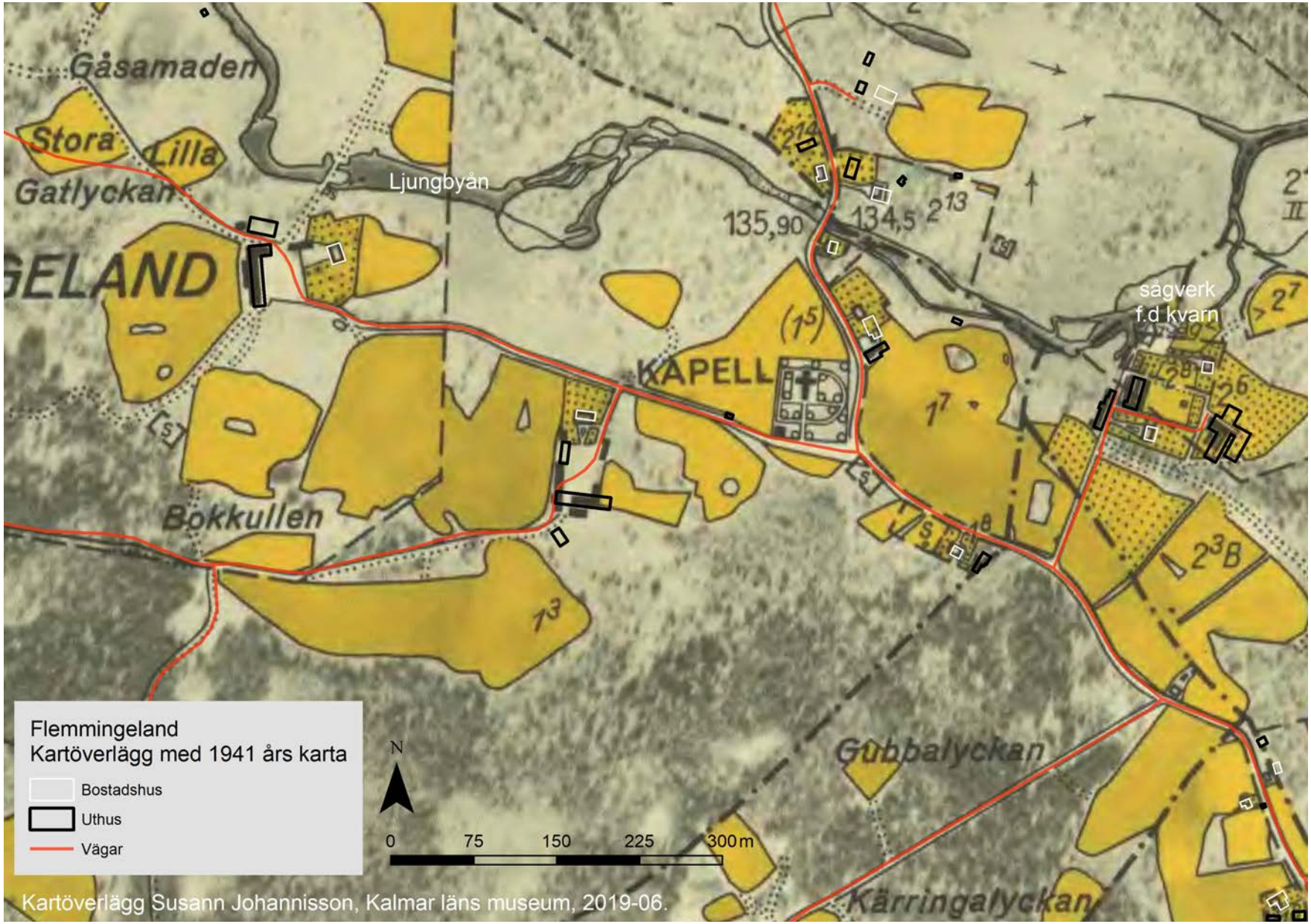

Kartan visar dagens vägar (röda), bostadshus (vita) och ekonomibyggnader (svarta) på en karta från tiden kring 1940. De flesta hus är samma då som idag. Byn Flemmingeland har samma två gårdslägen 1940 som den haft sedan laga skifte 1900 år tidigare, och som den har idag. Kapellet ligger i en gammal vägkorsning mitt i byn. Öster om kapellet syns också ett gammalt kvarnläge, som var sågverk på 1940-talet. Lantmäteriets historiska kartor.

Flemmingelands kapell. Foto Nybro kommun.

Klockstapeln vid kapellet. Foto: Nybro kommun

Kapellet.

Vägen slingrar sig nedför en svag backe ner mot ån.

En välbevarad traditionella knuttimrad parstuga med dörr med handskuren dekor.

Byn Flemmingeland, med två traditionella gårdar med bevarade ekonomibyggnader och ladugårdar.

En stenvalvsbro med tre valv går över Ljungbyån.

Historik

Här hittar du berättelser om människor och andra viktiga företeelser som präglat kulturmiljön.
En förklaring till varför de höga kulturhistoriska värdena finns på platsen.

Historiken är främst baserad på texter av Erik och Olle Madeland, publicerade i Hembygdskrönika, utgiven av Madesjö-Örsjö-Kristvalla hembygdsförening, 2003–2017.

Skedebäckshults äldsta historia och namn

Bynamnet, som slutar på –hult, vittnar om att byn troligen uppstod på 1100 eller 1200-talet, vilket också sammanfaller väl med perioden för den tidiga järnframställningen i området. På byns ägor finns minst 16 järnframställningsplatser, slaggvarpar. C-14 datering tyder på att de är från tiden kring 1250, men en del kan vara från slutet av järnåldern. Den stora mängden slaggvarpar (avfall från framställningen av järn) vittnar om samma relativt storskaliga järnframställning som på flera andra platser i socknen, till exempel Brånahult. Järnframställningen frambringade järn som kunde smidas till hackor, spadar och bilar, vilket kan ha påskyndat nyodling. Innan man hade redskap kunde maderna längs byns tre åar nyttjas för höbärgning och bete, men nu kunde man också börja odla upp åkrar. Ordet hult betyder liten lövskogsdunge eller lund. Den del av byn där nyodlingsarbetet antas ha börjat, i västa delen av byn, kallas än idag för ”Hultet” och vägen för ”Hultagatan”. Att ordet bäck också ingår i bynamnet visar att vattendragen var viktiga för byn, och säkert också bidrog till bys etablering här, inte minst genom maderna utmed bäckarna. Säkert hade man också tidigt små skvaltkvarnar i byns bäckar.

Ordet skede som också ingår i bynamnet kan ha att göra med gräns. Kanske kan man tolka namnet som gränsbäcken mot skogen. Första gången bynamnet nämns i skrift är 1533. Redan då fanns tre gårdar, som blev grunden till de tre bydelarna. Namnen Västa, Mellan och Östra Skedebäckshult finns i skrift, i husförhörslängder, i alla fall från början av 1700-talet. Vid denna tid sålde kronan gårdarna till brukarna, som blev självägande skattebönder. I och med det påbörjade också en ökad hemmanklyvning, som innebar att bönder delade sina gårdar i flera, så att flera söner kunde få varsin gård. Redan 1711 fanns 11 gårdar i byn, ännu ganska samlade i de tre bykärnorna. Eftersom jordarna hade blivit för svåra att bruka, med allt för många smala jordlotter genomfördes laga skifte. Det skedde 1841–43 i Västra och Mellan-Skedebäckshult och 1847–48 i Östra Skedebäckshult. I och med det flyttades flera av gårdarna ut, för att de skulle finnas där respektive jordbruksmark fanns. Den gamla, mer täta strukturen bröts upp och gårdarna placerades med mer mellanrum i landskapet, främst utmed vägnätet.

Flemmingelands namn och historia

Enligt en tradition härstammar personnamnet i ortsnamnet från en ätt som hette Flemming, som troligen kom från Flandern i nuvarande Belgien. De skulle ha blivit svensk adelsätt. En annan tradition placerar en annan gren av ätten Flemming till Finland. Från början fanns här en enda gård. I slutet av 1600-talet klövs ägorna i två delar.

Mellan 1715 och 1740 pågick en tvist med grannbyn Västra Skedebäckshult angående ett markområde vid Ljungbyån, kallat ”Knyttet” eller ”Knöteshagen”. Även andra tvister om kvarnar i ån förekom. Detta visar vilken ekonomisk betydelse kvarnarna hade.

Eftersom det var ganska långt till kyrkan på de smala vägarna fanns det tidigt önskemål om att bygga ett helt nytt kapell i området. 1875 framfördes önskemål vid kyrkostämma att norra Madesjö skulle få bilda egen församling och få egen kyrka, präst, kyrkoråd och kyrkogård. Förslaget godkändes.

Örsjö församling bildades ungefär vid denna tid och blev en annexförsamling till Madesjö. 1888 beslutade Kungligt Majestät i frågan. Både förslaget om ny församlingsbildning och att namnet skulle bli Viktoria (efter dåvarande kronprinsessan), godkändes. 1894 röstades det i kyrkostämman var kyrkan skulle byggas. Tre förslag fanns: Flerohopp (Kantabacken), Öjersmåla (Kyrklyckan) och Flemmingeland (Krusabacken). Flerohoppsalternativet vann, men det rådde fortsatt oenighet. 1911–12 vann i stället Flemmingelandsalternativet. Det ansågs ligga mest centralt i den av glas-och jordbruk växande bygden mellan Flerohopp, Flygsfors och Gadderås. Ett kyrkoråd för Viktoria församling bildades. 1914–18 vilade planerna på kyrkbygget på grund av kriget. 1927 återkallades beslutet om församlingsbildande, men kapellplanerna fortsatte och 1930 valdes en byggnadskommitté. Ordförande blev disponent Oskar Rosander, Flygsfors. Kapellet ritades av den kände arkitekten från Kalmar, J Fred Olsson, som tidigare ritat Nybro kyrka. 1932 satte bygget igång. Stenarna till husgrunden samt till muren runt kapellet höggs och monterades av Viktor Karlsson, Otteskruv. Den 26 juni 1933 invigdes kapellet av biskop Sam Stadener och kyrkoherde Gustaf Jakobsson. Kapellet har de senaste åren bara används ett fåtal gånger per år. 2018 revs utedasset som hörde till miljön.

Folkmängd, emigration och skola

Mellan åren 1868 och 1914 emigrerade 79 personer, vilket motsvarar ungefär 2/3 av Skedebäckshults befolkning[4]. Trots detta betraktades området som en av socknens folkrikaste. 1881 togs beslut om att bygga skola här, vilken stod klar 1883. Förutom barnen från Skedebäckshult och Flermmineland kom också barn från grannbyarna Gislatorp, Norra Smedstorp, Smedsfors, Brixslät, Norra Rismåla, Brunsryd, Flemmingelandsmåla, Åbro, Norra Bondetorp och Jonsryd. Skolan brann ner 1932. Den nya folkskolan, som finns kvar än idag, hade byggts i slutet av 1920-talet. Denna var i drift till 1963.

Ännu på 1930-talet fanns i Skedebäckshult tolv bönder med gårdar som brukades samt fjorton torp, backstugor eller så kallad lägenhetsbebyggelse, som hade små ladugårdar och bedrev jordbruk i en liten skala, med några enstaka större djur och några mindre.

Utedasset som hörde till kyrkomiljön revs 2018. Bild: Barometern.

4 På 1840-talet ska här ha bott 127 personer.

Mötesplatser och kommunikation

Den första lanthandel startade, så vitt man vet, 1861, i utkanten av byn Flemmingeland, vid Ljungbyån (17). Intill denna fanns också ett garveri, troligen mellan åren 1872–1895. Kring 1900 flyttade handlaren sin verksamhet ett par hundra meter norrut, till vägskälet i Mellan-Skedebäckshult. Huset som inrymde affären här är äldre än 1900, eftersom det flyttades hit 1904[5]. Varorna hämtade med häst och vagn vid järnvägsstationen i Brånahult. ”Gamla affären” var i drift till 1941 då verksamheten flyttades över till ”Nya affären”. Affären var en mötesplats på många olika sätt. Här hämtades och lämnades byns post, här fanns byns första telefon och här bedrevs taxirörelse på 1940-talet.

1933 byggdes en elledning genom skogarna, som delvis gick över marker i Skedebäckshult. Den försåg glasbruksorterna Flerohopp och Gadderås med elström. En annan ledning gick från vattenkraftverket i Uvafors in till staden Nybro. 1939 drogs elektricitet till Skedebäckshult. Kriget kom dock emellan, så den första användningen lär ha varit blygsamt. Enstaka lampor för belysning i kök och ladugård var vanligt. 1955 kom elkraften till användning på ett nytt sätt, då byns första kylanläggning inrättades i affärens källare, som en andelsfrys. Här kunde byborna hyra in sig och frysa in varor vid skördetid, slakt eller jakt. Frysfacken var i drift så långt fram som 1971. Vid den tiden hade förmodligen alla hushåll fått egna frysboxar. 1953 byggdes en ny elkraftledning som drogs över byns marker, mellan Uvafors och Flerohopp. 1965 byggdes en stor högspänningsledning till Nybro, som också den drogs över Skedebäckshults marker.

Smedsfors kvarn (16) var en annan mötesplats i utkanten av byn, på Smedstorps mark. Enligt vissa uppgifter började kvarnverksamheten här 1905, men det kan naturligtvis ha funnits kvarn här även tidigare. Troligen är dammbyggnaden från tiden kring 1905. Förutom mjölkvarn fanns här sågverk med hyvel för takspån (stickor). Nuvarande kvarn ska vara bygd 1921, efter att den gamla brann 1920. Kvarnen var i drift i liten skala fram till 1987. Därefter har den förfallit. Kvarnutrustningen fanns kvar i alla fall på 1990-talet.

Det andra kvarnstället i byns närhet ligger i grannbyn Norra Bondetorp. Här fanns tidigt en kvarn, och även en såg med spånhyvel. Från 1940-talet fanns här handelsträdgård, med växthus och stora fruktodlingar.

Missionshuset invigdes 1906. Den användes också av fler andra organisationer, som Godtemplarlogen Enigheten.

5 Tidigare boningshus på Erlandstorpet, på Siglisslaryds ägor, en bit norr om Skedebäckshult, och norr om Gadderås.

Skedebäckshult i framtiden

Här ges förslag på förhållningssätt inför framtiden för hur kulturmiljön ska bevaras och utvecklas.

Nybro kommun vill att kommunens kulturmiljöer ska bevaras och utvecklas så att kommande generationer kan ta del av dem. Under rubriken "bevara" anges vad vi är skyldiga att ta hänsyn till enligt lag. Under rubriken "utveckla" finns tips om hur viktiga kulturmiljöer kan utvecklas och förvaltas så att deras värden finns kvar för eftervärlden. Tipsen kan rikta sig till Länsstyrelsen, kommunen och/eller till dig som privatperson.

Läs mer tips om hur du kan vara med och utveckla kulturmiljöer under "Generella råd" i Kulturmiljöprogrammets inledningskapitel.

Bevara

Flemmingelands kapell (14), kyrkotomten och begravningsplatsen är skyddat enligt Kulturmiljölagens 4 kap.

Gård (6) i östra Skedebäckshult, det äldre affärshuset (11) samt missionshuset (15) ska betraktas som *särskilt värdefulla* enligt Plan- och bygglagens 8 kap. 13 § och 14 §.

Utveckling

De byggnader som haft offentlig eller halvoffentlig verksamhet är en särskilt viktig del av områdets karaktär och historia. Dessa byggnader och bebyggelsemiljöer får gärna ses som en resurs, med möjlighet att hitta nya användningssätt. Husen får gärna restaureras varsamt så att man behåller så mycket originalmaterial som möjligt, eller återställas för att återfå ursprunglig karaktär och känsla. Nya användningssätt kan kräva vissa förändringar. Detta kan göras om man väljer hur och var med hänsyn till husets ursprungliga utseende.

Det är av stor vikt att så många som möjligt av odlingslandskapets äldre ekonomibyggnader och stenkällare behålls. Byggnaderna kan gärna få nya användningssätt, även om det kan komma att kräva om- och tillbyggnader.

Referenser

Ett område är utpekat i Länsstyrelsens inventering av ängs- och hagmarker 1989.

Läs mer/referenser

Madesjö sockens historia I-II.

Skedebäckshult-min barndoms by, Erik Madeland, Hembygdskrönika, Madesjö-Örsjö-Kristvalla hembygdsförening, 2003.

Skedebäckshult i historiens ljus, Olle Madeland, Hembygdskrönika, Madesjö-Örsjö-Kristvalla hembygdsförening, 2004.

Byn Flemmingeland, Olle Madeland, Hembygdskrönika, Madesjö-Örsjö-Kristvalla hembygdsförening, 2007.

Flemmingelands kapell 70 år, Olle Madeland, Hembygdskrönika, Madesjö-Örsjö-Kristvalla hembygdsförening, 2004.

Skedebäckshult-bebyggelse och bygdebor under 1900-talet till 2015, Erik och Olle Madeland, Hembygdskrönika, Madesjö-Örsjö-Kristvalla hembygdsförening, 2015.

Skedebäckshult-bebyggelse och befolkning under omkring 100 år, del II Mellan-Skedebäckshult, Erik och Olle Madeland, Hembygdskrönika, Madesjö-Örsjö-Kristvalla hembygdsförening, 2016.

Skedebäckshult-bebyggelse och befolkning under omkring 100 år, del III, Olle Madeland, Hembygdskrönika, Madesjö-Örsjö-Kristvalla hembygdsförening, 2017.

Flerohopp med omnejd i gången tid Kulturminnesvård, NBV:s cirkel Kultur i vården, 1989.

En intressant släkthistoria, Gustav Melker Adolfsson, 1974.

Sveriges bebyggelse: statistisk-topografisk beskrivning över Sveriges städer och landsbygd. Landsbygden, del III, Kalmar län, Sigurd Erixon (red),1958.

Kunskapsöversikt, Ljungbyåns avrinningsområde, Delrapport inom Kulturmiljö och vattenförvaltning – planeringsunderlag för Södra Östersjöns vattendistrikt, Kalmar län och Kronobergs län, Arbetsmaterial december 2011, Coco Dedering, Länsstyrelsen Kalmar/Vattenmyndigheten Södra Östersjön.

Gods och gårdar i Kalmar län, band II, Studieförbundet Vuxenskolan Kalmar län, 2013.

Det medeltida Sverige; Band 4:1, SMÅLAND: Norra och Södra Möre, Olle Ferm, Thor Rahmqvist, Riksantikvarieämbetet, 1987.

Kulturminnesvård i Nybro kommun, Nybro kommun 1988.

Vandring i Glasbruksbygder, Madesjö-Nybro sparbank 100 år, 1970.

Odlingslandskapet i Kalmar län, Länsstyrelsen i Kalmar län, 1995.
Inventering av ängs- och hagmarker – Nybro kommun, Länsstyrelsen i Kalmar län informerar, 1989:4, 1989.

Vägen som kulturarv - värdefulla vägar och vägmiljöer i Kalmar län, Christina Almqvist, Per Lindegård, Länsstyrelsen Kalmar län och Vägverket, 1999.

Natur i Östra Småland, Markus Forslund (red), Länsstyrelsen i Kalmar, 1997.

Övriga referenser

Nybrokunskap: www.nybrokunskap.se
Fornminneskartan: www.raa.se/fornsok
Historiska kartor: www.lantmateriet.se, historiska kartor